

L'absurd aniversari d'una estrena (absurdament) endarrerida

Josep J. Rosselló

Un dels trets característics —no l'únic, ni tan sols el definitiu— de qualsevol sistema autoritari —i no parl només de règims polítics, de lluita ideològica— és l'absurd; l'absurd pre-seixeix totes i cadascuna de les accions, reaccions, situacions que caracteritzen qualsevol totalitarisme.

És absurd que, ara mateix, commemorem que fa vint anys —pel juliol de 1976— s'estrenà a l'Estat espanyol una pel·lícula que, a Nova York, ja es projectava el 15 d'octubre de 1940. Trenta-sis anys després, ai las! És ben absurd que *The Great Dictator*, l'extraordinària paròdia que Charles Chaplin va rodar entre el 9 de setembre de 1939 i el 9 de març de 1940, no arribàs a les sales de projecció

cionaments antimilitaristes (*Shoulder arms*, 1918), un xic anticlericals (*The Pilgrim*, 1923) i clarament obreristes (*Modern Times*, 1936).

Sembla que fou ja abans de filmar *Temps Moderns* que Chaplin va tenir la idea de fer una sàtira entorn de la figura de Hitler, instal·lat al poder des de 1933. Tanmateix, no fou fins el 1937 —el mateix any que Goebbels prohibia les seves pel·lícules a Alemanya— quan va anunciar el projecte sobre el dictador, del qual se'n va arribar a publicar un primer esborrany argumental. Des d'un bon principi, fins i tot la premsa nord-americana, especialment la conservadora cadena Hearst, va investir Chaplin que, finalment, va ajornar la idea.

Mentrestant, però, la prepotència nazi empenyia Alemanya cap als camins de la guerra, de l'ocupació militar d'Europa, de la barbàrie dels camps de concentració i extermini... "Si hagués conegut els horrors dels camps de concentració alemanys, no hauria pogut realitzar *El gran dictador*; no hauria pogut transformar en burla la bogeria homicida dels nazis", declararia anys després Charles Chaplin. El primer de gener de 1939 en començà el guió, que restaria enllestit en el termini de tres mesos. En l'entretant, el Tercer Reich s'annexava el territori polonès de Gdansk, el govern alemany signava amb la Itàlia feixista un pacte d'amistat, quan Chaplin ja havia començat les proves de so i la construcció dels decorats. Una setmana després de l'inici de la Segona Guerra Mundial va començar a rodar.

Durant tots aquest mesos, les pressions perquè Chaplin deixàs de banda el projecte no van aturar-se: gestions del cònsol alemany a Los Angeles, primer; després, pressions més oficials des de

l'ambaixada a Washington; amenaces de prohibició del cinema nord-americà —que tanmateix es concretarien l'any 1941, pocs mesos abans de l'atac japonès a Pearl Harbour—; dures crítiques des de la revista berlinesa *Film Kurier* —però també des de la falangista *Primer Plano*, a Espanya, on el nom de Chaplin estava prohibit des del 2 d'abril de 1940, per ordre de la Jefatura de Premsa—. I també atacs en els mateixos Estats Units, on la campanya dirigida des de l'imperi mediàtic de William Randolph Hearst —el *Citizen Kane* d'Orson Welles, pel·lícula que tot just ara mateix fa cinquanta-cinc anys que es va estrenar, l'1 de maig de 1941— va arribar a posar nerviosa la indústria de Hollywood. Tot això fins que, pocs dies abans de començar a rodar el film, Anglaterra va declarar la guerra a Alemanya. Aleshores, la United Artists Corporation, que fins aquell moment no havia manifestat sinó preocupació pels plans d'un dels seus socis fundadors, va començar a animar Chaplin: "Acabi aviat la seva pel·lícula; tothom l'espera".

The Great Dictator fou finalment estrenada a Nova York, el 15 d'octubre de 1940. La reacció dels crítics no va ser especialment entusiasta; el conservador *New York Daily News* va considerar, fins i tot, d'un to filocomunista el discurs final del fals Hynkel. En ocasió d'aquesta estrena, Harry Hopkins, conseller del president Franklin D. Roosevelt, va presagiar a Charles Chaplin que el film, tot i ser molt bo, li faria perdre doblers. Això va anar així només durant uns quatre anys; tot d'una que Europa restà alliberada del jou nazifeixista, *El gran dictador* va iniciar la seva normalitzada i exitosa carrera a tot el món... o gairebé a tot el món, tret de països com l'Argentina peronista o l'Espanya de Franco. A l'Estat espanyol vam haver d'esperar el traspàs del nostrat petit gran dictador, per veure-la a les pantalles comercials. Ara en fa vint anys. *Laus deo.*

de Palma fins tants anys després. Tan absurd com el cúmul de circumstàncies que van rodejar, ja, la gènesi i la realització del film, tot plagat de censures, de pressions, prohibicions, amenaces...

Charles Spencer Chaplin (Londres 1889 — Consier-sur-Vecvey, Suïssa 1977), l'actor d'origen humil, fill d'una parella d'actors anglesos de nissaga hebrea, va demostrar ja des d'un bon principi de la seva carrera cinematogràfica una orientació ideològica més aviat esquerrana, amb evidents posi-